

Anmeldelser

Odense Fjord – for mennesker og fugle

Kurt Due Johansen. 237 sider, talrige s/h-fotos af forf. og vignetter af Ole Runge, kort og histogrammer, hft. Dueslaget, Odense, 1990. Pris kr. 150 hos DOF-Salg.

"Denne bog er en kærlighedserklæring til Odense Fjord". Det er første sætning i dette værk, som den lokale ornitolog og naturfredningsmand Kurt Due Johansen har udgivet. Kurt Due har boet ved fjorden i flere årtier, og han forstår at formidle sin kærlighed i bogen, som han nu efter års ihærdigt arbejde har kunnet udgive på eget forlag.

Ornitologien er forfatterens hovedinteresse og behandles grundigt i såvel lokalitets- som artsgennemgang. Men bogen kommer videre. Fjordens historie fortælles og jagten kommenteres; lossepladser, kraftværker og værfter får deres egne afsnit, og der gives adskillige eksempler på og forslag til naturgenopretning. Det øvrige dyre- og planteliv er ikke glemt, lige fra brunalger til vandløpper og sommerfugle.

Odense Fjord er det største "øhav" i Fyns amt efter Det Sydfynske Øhav. Kun en tredjedel af de 6000 ha er mere end to meter dyb, og 350-450 ha er egentlig vade. Det medfører et rigt fugleliv, ikke mindst af rastende vandfugle. Fjorden er af international betydning for Knopsvane, Sangsvane, Hvinand, Troldand, Krikand, Blishøne, Gravand samt Toppet Skallesluger. Fuglelivet er stadig rigt, selv om fjorden nok har uofficiel danmarkrekord i inddæmninger (2300 ha) og afvandinger (over 4000 ha).

Bogen er en smule rodet i sin opbygning. En del af forvirringen skyldes, at forfatteren blander facts med egne kommentarer og vurderinger gennem alle afsnit. Men det ødelægger ikke det indtryk, at man efter endt læsning føler sig ganske velorienteret om dette stykke danske natur. Samtidig har man stiftet bekendskab med en forfatter, der entydigt taler naturens og fuglenes sag.

Man bærer gerne over med den lidt plørede sats og det ikke helt professionelle layout. Det har kostet Kurt Due Johansen en del penge at udgive bogen – men hvad gør det: kærligheden smitter, og man får lyst til at følge forfatteren ud på fjorden. Og så ved jeg, at ét af forfatterens vigtigste mål er nået.

Poul Henrik Harritz

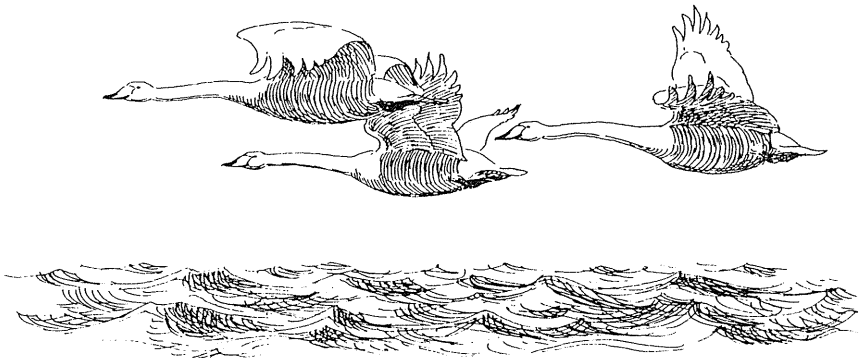
Danmarks ynglefugle 1801-1899

Børge Palm. 5 hæfter, ialt 345 sider. Udgivet af Tove Palm, Brovejen 94, 9620 Aalestrup, 1986-89. Forhandles bl.a. af Erik Paludans boghandel. Pris ca kr. 210.

Forfatteren har sat sig som mål at udarbejde en kommenteret sammenstilling af skriftlige meddelelser om iagttagelser af ynglefugle på dansk grund for perioden 1801-1899. Undtaget er dog Bornholm, fordi forf. har villet koncentrere sig om "den biologiske enklave mellem Nordsøen, Kattegat og Østersøen, ...".

Disse meddelelser, der ellers er spredt i gamle bøger og manuskripter, er det lykkedes forfatteren at samle på en overskuelig og tilgængelig form i skriftets første tre dele. I fjerde del opsummeres resultaterne art for art og kommenteres, navnlig med hensyn til bestandssvingninger gennem 1800-tallet og frem til nu.

I femte del analyseres de betingelser, datidens ornitologer arbejdede under. Sammenlignet med vor tids fuglekiggere var 1800-tallets ornitologer meget vanskeligt stillet. De var få, og havde kontakt med færre. Deres rejsemuligheder var ringe. Den håndbogslitteratur, der stod til rådighed, var behæftet med mangler og fejl, så de var sagesløse, når de forvekslede en Atling-hun med en Krikand, en Skovpiber med en Engpiber og en imm. Stor Flagspætte med en Mellemlagspætte. Forfatteren nøjes da heller ikke med bare at gengive meddelelserne, men sigter dem omhyggeligt. Ind imellem strør han afsnit om

andre fejlkilder som fældningstræk, der var et ukendt begreb dengang. Men gennem hele skriftet, og især i femte del, mærker man forfatterens respekt og beundring for Faber, Boie, Teilmann, Kjærbølling og hvad disse pionérer ellers hed.

Det tilvejebragte basismateriale virker omfattende, detaljeret og pålideligt. Forfatteren mener at have fået alt væsentligt med, således at han tør hævde, at "mere ved vi faktisk ikke om fuglelivets sammensætning i 1800-tallet".

Referenten erkender, at han ved gennemlæsning af skriftet i nogen grad har fået revideret sin opfattelse af 1800-tallets danske fugle verden, fra en forestilling om et rent fugleparadis til et mere nuanceret billede, ganske vist med flere og anderledes "smørhuller" end dem vi kender i dag, men også meget, der ikke har ændret sig synderligt.

Forfatteren har også fundet forbavsende mange tilfælde, hvor disse 1800-tals meddelelser er blevet fejlciteret, oversat eller misforstået i nyere litteratur, og disse tilfælde bliver naturligvis fremdraget og påtalt. Materialet ligger der til læserens kontrol. Forfatteren håber, at det kan bruges til analyser af årsagssammenhænge i forbindelse med bestands-svingninger.

Værket kan anbefales til alle, der interesserer sig for fortidens fugle verden, hvad enten det er for dens egen skyld eller som reference til nutidens fugle verden. Ikke mindst bornholmske ornitologer vil dog nok savne om-talen af Bornholms fugle verden. Forf. har planer om yderligere data-sammenstilling for perioden 1900-59. Vi ønsker ham til lykke med skriftet og håber, at han også får held til at gennemføre næste etape af sine planer.

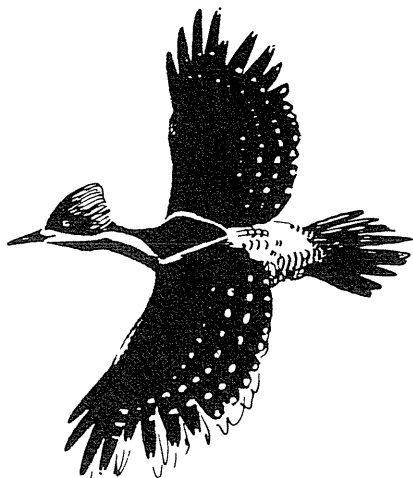
N. Hesselbjerg Christensen

Birds of the High Andes

Jon Fjeldså & Niels Krabbe. A manual to the birds of the temperate zone of the Andes and Patagonia, South America. 880 sider, 64 farvetavler, talrige stregtegninger samt udbredelseskort for samtlige regelmæssigt forekommende arter, indb. Zoologisk Museum, København & Apollo Books, Svendborg, 1990. Pris kr. 854 hos DOF-Salg.

Så kom den endelig, den længe ventede guide om Andesbjergenes fugle. Det var næsten en højtidstund at åbne den, og lad mig sige med det samme: bogen er af fineste kvalitet. Det er utroligt, at to skandinaver har haft viden og energi til at forfatte et så omfattende værk om fugle i en fjern verdensdel. Bogen er et resultat af adskillige års forskning og feltstudier i Andesbjergenes tempererede og alpine zoner fra Colombia og Venezuela i nord til Ildlandet i syd, incl. de tempererede områder i det sydlige Chile og Argentina.

Bogen indledes med kapitler om topografi, klima og vegetationszoner samt afsnit om fuglebeskyttelse, rejsetips for ornitologer m.m. Bagest gives litteraturliste og indeks. Endvidere gengiver oversigtskort de vigtigste provinser, bjerge, floder og søer. Hovedparten af bogen

er helliget detaljerede beskrivelser af fuglearterne, og så vidt muligt er begge køn, ungfugle dragter og eventuelle racemæssige variationer nøje behandlet. Levevis, opholdssted og udbredelse er beskrevet, og også adfærd og stemmer er ofret megen opmærksomhed. For samtlige arter ledsages teksten af udbredelseskort, som er fyldestgørende, men i sagens natur ikke specielt detaljerede. Bogen omhandler fuglearter, som findes i over ca 2500 meters højde; arter, som her kun forekommer uregelmæssigt, er givet en mindre omfattende behandling.

Mens mange forfattere af sydamerikanske fuglebøger blindt følger den systematik, der blev benyttet af Meyer de Schauensee (1970), inddrager NK og JF de nyeste DNA forskningsresultater og kommer selv med forslag til ændringer af systematikken for regionens fugle fauna. Tag f.eks. tapaculoerne – det er gærdesmuttelignende fugle, som ved deres skyhed kan drive enhver ornitolog til vanvid, og så er de næsten umulige at kende fra hinanden. Hidtil har man i Andes regnet med 6-7 arter i *Scytalopsis*-slægten, men bl.a. forfatterens studier af sangen samt DNA-analyser antyder, at de må opdeles i op mod 20 arter.

Et kig på Fjeldsås farvetavler får humøret til at stige, og gav anmelderen en ubødig rejsetrang! (Se også s. 5 i DOFT 84, 1990). Tegningerne af hun- og ungfugle dragter, racemæssige variationer m.v. er noget af det bedste, der er set i en field-guide. Desværre er der ofte for mange arter på hver side – tavlerne virker trængte. Flere af de sydamerikanske fuglearter har en så utrolig farve og glans, at det er næsten umuligt at gengive på tryk; jeg slog tilfældigt op på tavlen med tangarerer, og mindedes min første Scarlet-bellied Mountain-tanager – en fugl med lysende røde farver mellem de grønne blade. Jeg har endnu ikke set en farvetavle, der kunne formidle indtrykket af den vilde fugl helt korrekt, men her er det meget tæt på at lykkes.

Bogen må betragtes som en blanding af guide og håndbog. Som felthåndbog har den den begrænsning, at den kun dækker de højtliggende og tempererede zoner, så med mindre man kun agter sig til bjergegne, må man medbringe supplerende litteratur.

Enhver, der er interesseret i sydamerikanske fugle, bør anskaffe sig denne bog, selvom prisen er lidt pebret; den kan varmt anbefales.

Jens Ole Byskov

The birds of Egypt

S. M. Goodman & P. L. Meininger (red.). 551 sider, 6 farveplancher, indb. Oxford University Press 1989. Pris £ 75.

Der foregår i disse år en meget intensiv udforskning af fuglelivet i Mellemøsten, bl.a. stimuleret gennem den aktive *The Ornithological Society of the Middle East*. Men trods dette er der stadig kun publiceret få nye bøger om regionens fugle. I det sidste tiår er der blot kommet oversigter over fuglelivet i Oman, Saudi Arabien, Cypern og Israel. Med denne udgivelse bliver Egyptens fugleliv derfor et af de bedst kendte i Mellemøsten. Da det samtidig er den første nyere udgivelse, der forsøger en klassisk, grundvidenskabelig fremstilling, er der ingen tvivl om, at værket vil komme til at stå som en milepæl i mellemøstlig ornitologi.

Centralt i bogen står en minutøs gennemgang af ynglefuglernes udbredelse – klart og enkelt fremlagt ved gode kort. Der skal ikke mange kig på kortene til at for nemme de helt utrolige kontraster, der er de naturbetingede realiteter i Egypten: 95% af landet er ørken, og de 5% frugtbar, produktiv jord findes alene i Nil-deltaet og den smalle Nil-dal. Hovedparten af fuglene er mere eller mindre velkendte europæiske arter, men især i Nil-dalen er der et vist indslag af afrikanske arter, f.eks. Bulbul, Lille Solfugl, Sporegøg, Broget Riksesneppe m.v. Endnu mere afrikansk bliver faunaen i landets sydøstligste hjørner.

Egypten ligger som en landbro mellem Eurasien og Afrika, hvilket er årsagen til, at man her kan se fugletræk som kun få andre steder. Bogens afsnit om fugletræk fremstår dog noget svagt, især da mange forhold simpelt hen endnu ikke er studeret nærmere. Anmeldernes egne undersøgelser af trækket langs nordkysten af Sinai danner f.eks. basis for mange af beskrivelserne af vandfuglernes efterårstræk. Det store rovfugletræk ved Suez er stadig kun undersøgt i ét forår og efterår (f.eks. med følgende *Aquila*-parade fra efteråret: Steppeørn 65 000, Stor Skrigeørn 86, Lille Skrigeørn 22 000 og Kejsjørn 556. Hvem har lyst til at dække endnu nogle sæsoner?).

Det forældede lig-på-bordet-krav for godkendelse af arter præger bogen, men en mere tidssvarende holdning kommer sikkert ganske af sig selv i årene fremover, i takt med en stigende feltornitologisk aktivitet.

I bogens første del gives en glimrende introduktion til Egyptens natur og nutidige miljøforhold – velskrevet og sprængfyldt med fakta. Det er hårdtsende læsning om fuglefangst (ænder, vadefugle, Vagtler, spurvefugle), der fortsætter den dag i dag efter årtusindgamle traditioner. En stadig indskrænkning i vådområderne, voldsom forurening og andre følger af det nutidige Egyptens ulykkelige overbefolkning gør, at fangsterne ikke længere er bæredygtige.

På 6 tematiske farveplancher vises karakterarter fra typiske egyptiske miljøer. Kunstneren er den egyptiske ornitolog og tegner Sherif Baha el Din, der har en meget personlig og dristig koloristisk stil. I denne disse tavler burde inspirere mange til en rejse i delfe kontrasterne land.

Den eneste alvorlige kritik mod bogen er den helt uhyrlige pris. Bogen kommer dermed især til at henvende sig til den, der i forvejen er engageret i Mellemøstens fugleliv. Ved en rejse til Egypten vil bogens anskaffelse dog stadig kun udgøre en mindre post på budgettet, og kommer du først afsted, vil bogen være helt uundværlig.

Uffe Gjøl Sørensen & Ib Petersen

The birds of South America

Robert S. Ridgely & Guy Tudor. Vol. 1, The oscine passerines. 516 sider, 31 farvetavler, 714 udbredelseskort. Oxford University Press, 1989. Pris £ 45.

Dette værk måtte jo komme; det er Sydamerikas svar på *Birds of the Western Palearctic* og *Birds of Africa*. Dette bind er det første af fire, som vil dække samtlige de mere end 3000 fuglearter truffet i Sydamerika. Modsat andre moderne håndbøger startes der bagfra i systematikken med spurvefuglene. Det er en god idé, da man i forvejen ofte har bedre kendskab til mange af de andre grupper, mens man i årevis venter på de sidste bind med de lidet kendte spurvefugle.

Bogen er et opslagsværk, som, når det er færdigt, bliver den mest komplette beskrivelse der eksisterer af Sydamerikas fugle. Udover en traditionel artsgennemgang beskrives de sydamerikanske landskaber og endemiske fuglecentre, og de spændende afsnit om de sjældneste og mest truede arter rummer vigtig viden til brug i beskyttelsen af dem og deres levesteder.

Tudors farvetavler er af absolut første klasse; de virker naturlige, farverne (og trykket) er gode og der er et rimeligt antal arter på hvert opslag. Skal jeg sammenligne tavlerne med Fjeldsås i bogen om fuglene i Andes (anmeldt andetsteds på disse sider), finder jeg nok Tudors bedst som hjælp til feltbestemmelse, men der mangler omkring en tredjedel af de arter, som er medtaget i teksten, og ungfugledragter og mange racer er helt udeladt. Fjeldsås tavler har det hele med.

Første bind omhandler skader, svaler, gærdesmutter, drosler, viroer, amerikanske skovsangere, tangarer, trupialer og finker. Ridgelys tekst er fremragende; kort og præcist beskrives over 700 arters udseende, adfærd, stemmer, opholdssted og udbredelse – sidstnævnte ledsaget af udbredelseskort, hvoraf nogle er mere detaljerede end andre. Det er fascinerende at se, hvor begrænset udbredelse en del arter har – nogle er endemiske for en enkelt bjergtop, flere er på uddyldens rand. Denne bog, såvel som Fjeldsås og Krabbes, har her en vigtig funktion i bestræbelserne på at beskytte de vigtigste naturområder, både ved at gøre et omfattende datamateriale tilgængeligt og ved at stimulere engagementet.

The birds of South America kan varmt anbefales den Sydamerika-interesserede.

Jens Ole Byskov

The Manx Shearwater

Michael Brooke. Med vignetter af Dafila Scott. 246 sider, 62 figurer, 57 tabeller, indb. T. & A. D. Poyser, Academic Press Ltd, London, 1990. Pris £ 17,50.

Parret bag forlaget Poyser, Trevor og Anna Poyser, har trukket sig tilbage, men virksomheden søges videreført gennem Academic Press' London-kontor. Så forhåbentlig vil udsendelsen af ornitologiske kvalitetsbøger fortsætte uden afbræk.

Michael Brookes monografi om den Almindelige Skråpe lever fuldt ud op til de forventninger, man har vænnet sig til at møde Poyser-udgivelser med. Den giver en stort set udtømmende beskrivelse af arten, så langt den nuværende viden rækker, og det vil efterhånden sige ganske langt når det gælder yngletiden og fuglenes ophold på land. Som forfatteren selv understreger, er en mangelfuld viden om fuglenes pelagiske liv imidlertid normen, når det gælder havfugle.

Den Almindelige Skråpe yngler i enkelte store og mange mindre kolonier omkring det Irske Hav, og desuden i Vestirland, på Færøerne, Sydisland og enkelte andre steder. Den har koloniseret Nordamerika så sent som i 1970'erne. Vinteren tilbringes ud for Sydamerika. Bestanden synes at trives udmærket for tiden, men den er ganske sårbar, da størstedelen af fuglene findes i 3-4 store kolonier. I 1700-tallet forsvandt således den dengang meget store koloni på Calf of Man i løbet af 20 år, efter at rotter var kommet til øen, så arten trods sit (engelske) navn nu ikke findes på Man.

Materialet til denne bog stammer hovedsageligt fra de store kolonier på Skokholm og Skomer (Wales) samt Rhum (Skotland). I overensstemmelse med tendenserne i tiden er fremstillingen kvantitativ og perspektivet evolutionært/økologisk, hvor fuglenes anatomi, adfærd og levevis ses i sammenhæng, så både enkeltheder og helhedsbillede giver god mening. I dette tilfælde kan der herunder gøres frugtbare sammenligninger med artens nære og fjernere slægtninge inden for stormfuglene.

Dette ganske komplicerede stof er her præsenteret på en beundringsværdig klar måde. Tal findes der en del af, men de får ikke lov til at drukne budskabet; tabellerne er enkle og øverskuelige, og det, der kan læses ud af tallene, gives som korte konklusioner i tabellerne selv. I teksten diskuterer forfatteren for og imod alternative tolkninger og begrundet sine egne valg, og husker med mellemrum at sammenfatte og indføje detaljerne i en større sammenhæng, så læseren hele tiden bevarer overblikket.

Sammenlignet med "gammeldags" naturhistorie (f.eks. bogens "forgænger", R. Lockley's *Shearwaters* fra 1942, ligeledes især baseret på iagttagelser fra Skokholm) kan den moderne form let blive tør. Men faktisk er teksten meget levende. Fejl findes næsten ikke i bogen (fodnoter s. 4 bør man dog ignorere, den søger at skabe klarhed om aldersangivelser men tjener kun til at øge forvirringen). Det er kort sagt en glimrende bog for enhver, der vil vide mere om skråper, om havfugle, eller om økologiske tilpasninger hos fugle i almindelighed.

Kaj Kampp

Sällsynta fåglar i Sverige

Bertil Breife, Erik Hirschfeld, Nils Kjellén & Magnus Ullman. 214 sider, talrige figurer og fotos, indb. Vår Fågelvärld Supplement 13. SOF, Stockholm, 1989. Pris SKr. 210.

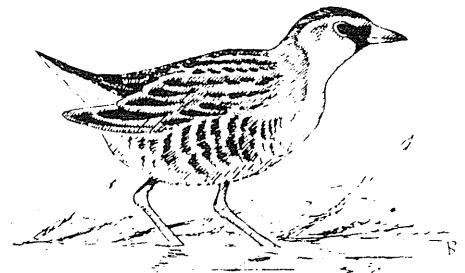
I denne ualmindeligt smukke bog præsenteres 171 sjældne arters optræden i Sverige. Bogens forbillede er klart englændernes lignende *Rare birds of Britain & Ireland*, men den virker mere tiltalende i layout.

For hver art beskrives totaludbredelse og optræden i Sverige. Den sæsonmæssige forekomst og forekomsterne gennem årene er i de fleste tilfælde illustreret med diagrammer. Et sverigeskort angiver forekomsten i de enkelte len, og man bemærker en "naturlig" overvægt omkring Skåne, Öland og Uppland! Endelig er der for flere arters vedkommende et afsnit, hvor andre oplysninger summeres op, samt en litteraturliste.

Alle behandlede fund er naturligvis godkendt af det svenske sjældenhedsudvalg, og tre af forfatterne har selv siddet i udvalget. Lars Svensson – svensk ornitologisk "Grand Old Man" – har skrevet et usædvanlig sobert og stilfuldt forord, som viser, at svenskernes holdning i spørgsmålet "artsjagt" er noget anderledes end danskerne.

Afsnittene ledsages af en række stregtegninger, hvis kvalitet svinger noget: skal man bestemme *Aquila*-ørne, kan der opstå problemer, hvis man skal gå efter de stregtegninger, der ledsager Stor Skrigeørn og Steppeørn. Andre er til gengæld fremragende, således Dan Zetterströms vadere. Men anvendelsen af en enkelt tegner ville nok have givet en mere homogen fremstilling. En lang række fotos af de aktuelle fugle animerer til nærmere dragtstudier – eller bringer herligt nostalgiske følelser frem hos dem, der var impliceret f.eks. i den Sortvingede Braksvale fra Foteviken eller den Sibirske Tundrahøjle fra Falsterbo i 1982.

Bogen giver en let tilgængelig sammenfatning af de sjældne fugles optræden, og min eneste alvorlige anke mod den er, at man kun har medtaget observationer til og med 1986. Det burde have været ret let i det mindste at få det ekstremt sjældenhedsrige 1987 med. På den måde havde man sikret sig, at oplysningerne om Ørkensanger, Sibirisk Jernspurv og Brun Løvsanger ikke allerede ved bogens udgivelse havde været forældede. Med tanke på,

hvor hurtigt godkendelse af sjældenheder nu går i de nordiske lande, kunne man sådan set snildt have ventet til 1991 med udgivelsen – og så fået hele 1980'erne med. Denne kritik er dog ikke mere alvorlig, end at svenskerne skal ønskes varmt tillykke med bogen. De fleste sjældenheder optræder jo ikke spor tilfældigt, hvilket ofte bliver klart blot efter nogle få fund. Det er på tide, at også andre lande følger efter med deres præsentation af de sjældneste arters forekomst.

Bogen anbefales stærkt. Sådan én vil vi også gerne have herhjemme!

Klaus Malling Olsen

Population trends in British breeding birds

John H. Marchant, Robert Hudson, Steve Carter & Phil A. Whittington. 312 sider, mange kort og vignetter, hft. British Trust for Ornithology, Tring, 1990. Kan bestilles fra BTO, Beech Grove, Tring, Herts, HP23 5NR, England. Pris £ 12.

"Kun detaljerede optællinger kan tilvejebringe data, der fortæller os om forandringer i fuglebestandene; nu er tiden inde til, at alle, der har en reel interesse i ornitologi, lærer at tælle fugle på en måde, der også har værdi for eftertiden". Sådan skrev præsidenten for BTO, C. A. Norris, i 1961 i et opråb til fugleinteresserede briter. Opråbet var startskuddet til nu 28 års ubrudt overvågning af de almindeligste britiske ynglefugle – eller Common Bird Census (CBC), som projektet blev døbt. Med CBC ønskede man mulighed for at give en tidlig advarsel om effekten af de nyintroducerede kemikalier indenfor landbrug, frugtavl og skovdrift. Trods den dengang beskeden respons omfatter CBC idag kortlægningsoptællinger på knap 200 prøveflader.

De årlige resultater fra CBC og Water Bird Survey (WBS), der støjtede til som BTO-projekt i 1974, er hidtil blevet offentliggjort i Bird Study og (siden 1983) BTO News. Fælles for de hidtidige afrapporteringer er, at langtidstendenser ikke er ofret den store opmærksomhed. Netop derfor er denne bog interessant. Den behandler ikke som hidtil resultaterne år for år men art for art – og over en i denne sammenhæng enestående lang periode.

Bogens indhold falder i fire hovedafsnit. I det første berettes om den historiske baggrund for CBC og WBS og rettigheden af det, englænderne kalder "monitoring" – eller på tillempet dansk: naturovervågning. Afsnit to om indeksberegning og metodiske problemer vil utvivlsomt være tør læsning for de fleste, men indeholder en del nødvendig baggrundsinformation. Arternes relative bestandsforandringer beskrives ved hjælp af indeksværdier i forhold til et basisår. I afsnit tre omtales, i kortfattet og overskuelig form, de generelle forhold, der vides at influere på antallet af en fuglear: vintervejret, nedbørsforhold i tropisk Afrika, biotopsødelæggelser m.m.

Afsnit fire er en artsgennemgang, hvor hver art indledes med en stikord-agtig oversigt over artens nuværende status og udbredelse i Storbritannien. Kortfattet, overskueligt og med et imponerende researcharbejde til grund omtales dernæst populationsforandringerne og deres årsager for de ialt 105 arter, der er omfattet af CBC, WBS eller andre BTO-overvågningsprojekter. Til hver artsgennemgang hører endvidere en graf over den pågældende arts bestandsudvikling i undersøgelsesperioden.

Også i Storbritannien har de sidste årtiers intensivisering af landbrugsdriften haft afgørende indflydelse på bestandene af agerlandets fugle. Arter som Vibe, Sanglærke og Bomlærke udviser i Storbritannien markante nedgange, der nøjagtigt modsvarer udviklingen i det danske agerland. Forskelle i landbrugsdriften i Nord- og Sydengland betyder dog, at den generelle udvikling ofte dækker over en betydelig regional variation. Andre lighedspunkter mellem udviklingen for danske og britiske fuglebestande ses for de arter, der tilbringer vinteren i tørkeramte områder i Afrika samt for arter, der som f.eks. Gærdesmutte og Fuglekonge primært reguleres af vintrens vejrforhold.

For en række arter afviger bestandsudviklingen i Storbritannien væsentligt fra, hvad vi kender i Danmark. Siden 1978 har Broget Fluesnapper udvist en markant tilbagegang i Danmark; i samme periode er den gået frem i Storbritannien, hvilket til en vis grad kan tilskrives en massiv opsætning af redekasser. Rødstjerten er et andet eksempel på en art, hvis udvikling er forskellig i de to lande. I Danmark er bestanden siden 1977 reduceret med 50%, mens den britiske bestand i samme periode udviser en vanskeligt forklarlig fremgang.

Af mere specielle forhold for Storbritannien kan nævnes et massivt udbrud af Elmesyge, der begyndte i slutningen af 60'erne for derefter at aftage i 80'erne. Sygdomsudbruddet har haft en afgørende indflydelse på bestandsudviklingen for f.eks. Stor Flagspætte.

Sidst i hver artsgennemgang omtales eventuelle regionale variationer samt udviklingstendenser andre steder i Europa. England var det første land, der påbegyndte et overvågningsprogram for de almindeligste fugle, men siden fulgte 6 andre lande trop, heriblandt i 1976 Danmark. I den forbindelse er det glædeligt at bemærke, at der refereres særdeles flittigt til CBCs danske sidestykke, DOFs punktoptællinger – en påskønnelse af de danske punktoptælleres indsats, og en vigtig påmindelse om, at den enkeltes indsats rent faktisk kan bruges i en større sammenhæng.

Efter gennemgangen af de 105 arter suppleres med en kortfattet gennemgang af yderligere 59 arter, hvormed bogen dækker bestandsudviklingen for samtlige land- og ferskvandsfugle, der forekommer i Storbritannien med mindst 50 ynglear.

Som helhed fremstår bogen særdeles velskrevet og velfunderet. Bogen er selvsagt essentiel for alle, der beskæftiger sig med emner som naturovervågning og fugle som miljøindikatorer, men kan også anbefales til andre med en generel interesse for fuglenes økologi.

Erik Mandrup Jacobsen

Acta XIX Congressus Internationalis Ornithologici

H. Quellet (red.). Proceedings XIX International Ornithological Congress, Ottawa, Canada, 22-26 VI, 1986. 2815 sider (i to bind), talrige diagrammer og kort, indb. National Museum of Natural Science & University of Ottawa Press, 1988. Pris \$ 175.

Ligesom i sportens verden har de fremmeste fugleforskere sat hinanden stævne cirka hvert fjerde år siden 1880'erne. I 1986 afholdtes den 19. Internationale Ornithologiske Kongres (IOC) i Canada (se s. 144-145 i DOFT 80, 1986) – og i efteråret 1990 kommer turen til New Zealand. De utallige facts og teorier, der fremsættes under en sådan kongres, udkommer i en beretning med ovenstående opstyrede titel. Men trods det tørre ydre på den næsten 3000 sider lange beretning fra IOC i 1986, er den værd at ofre opmærksomhed.

Omtalen her kan og skal ikke gøre det ud for en egentlig anmeldelse af en så broget udgivelse, men skal henvende DOFTs læsere på den guldgrube af viden, som ligger gemt i de mange symposieindlæg. Værket består af omkring et par hundrede videnskabelige artikler af ialt ca 360 forfattere, der har bidraget med den nyeste viden fra næsten enhver tænkelig ornitologisk disciplin. Artiklerne – der med ganske få undtagelser er engelsksprogede – er samlet i 50 små "emnebunker"; her gives et lille udpluk af overskrifterne: Fugle i agerbrug, effekten af alder på fugles adfærd, fugles syn, ø-fugle (trusler og tilpasninger), tilpasninger til koldt klima, trækorientering og fuglepopulationers respons på menneskabte habitater. Symposietitlerne og et forfatterindeks er desværre eneste indgange til artiklerne, så man må blade lidt, og man finder sig uvægerligt fanget af nogle titler undervejs mod det, man oprindeligt søgte.

Særlig spændende fandt anmelderen en lang oversigtsartikel om "de enkelte individers reproduktive bidrag til næste generation hos Spurvehøg". Forfatteren, Ian Newton, viser her bl.a., at hos spurvehøghunner er antallet af unger produceret i løbet af livet proportional med fuglens størrelse, fordi en stor fugl i regelen træder ind i yngrebestanden tidligere end en lille. For hannen var der ingen sådan sammenhæng. Så Newton foreslår som årsag til, at hunnen hos rovfugle er størst, at hunnerne konkurrerer om en begrænset ressource: de gode hanner med gode territorier. I denne konkurrence står de store hunner sig bedst, og selektionstrykket hos Spurvehøgen er stort: kun 5% af individerne i en generation producerer 50% af fuglene i den efterfølgende generation.

En anden spændende artikel (af canadieren Michael Bradstreet) omhandler de højarktiske havfugles afhængighed af havisens randzoner. Bl.a. opvæld af næringsrigt bundvand ved iskanten betinger en stor og tidlig produktion af føde for havfuglene. Forfatteren konkluderer, at det næppe er nogen tilfældighed, at de fleste større alkefugle-kolonier på den nordlige halvkugle forekommer i isrige egne.

En så bred og omfangsrig symposierapport er næppe noget, den enkelte ornitolog vil anskaffe sig. Men det kan anbefales at sætte sig i DOFTs bibliotek og blade i beretningen – og tage lomme penge med til fotokopierne. De fleste vil finde artikler af interesse.

Knud Falk

The Kestrel

Andrew Village. 352 sider, 77 tabeller, 85 figurer og mange s/h illustrationer, indb. T. & A. D. Poyser, 1990. Pris kr. 235 i DOF-Salg.

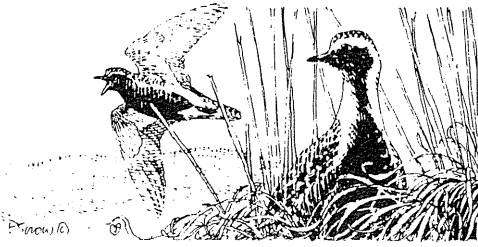
Hermed foreligger endnu et bind i Poysers serie af monografier, og man må hver gang imponeres over kvaliteten. Bogen om Tårnfalken tager udgangspunkt i tre undersøgelsesområder (hver ca 100 km²), hvor forf. har foretaget flerårige studier af arten. Områderne fordeler sig på forskellige landskabstyper, nemlig et udyrket, græsbevokset område i det skotske højland, et varieret landbrugsareal med dyrkede marker, græsmarker og småskove i det østlige England, og et nærliggende, meget intensivt dyrket landbrugsområde.

Ud fra de tre prøvefladers forskellige landskabstyper sammenlignes forhold som fødevalg, territoriets størrelse, bestandstæthed, vinterforekomst, redeplacering og yngleresultat. Den største bestandstæthed fandtes i de udyrkede græsområder (32 par pr 100 km²) og den laveste tæthed i det intensivt dyrkede landbrugsområde (12 par pr 100 km²); herimellem befandt sig det mere varierede kulturlandskab (19 par pr 100 km², aftagende gennem undersøgelsesperioden). I højlandet var der kun små udsving i bestandsniveauet, hvilket godt kan overraske, idet Tårnfalkene her hovedsagelig ernærer sig af smågnavere, som i højlandet er underkastet markante bestandssvingninger. I det intensivt dyrkede landbrugsområde var Tårnfalkens bestandsniveau stabilt (men altså lavt). Ved en vurdering af bestandsudviklingen må man dog hæfte sig ved, at undersøgelserne spænder over forholdsvis korte tidsperioder (fire år i højlandet, syv år i lavlandet).

Hovedparten af alle Tårnfalke i de tre prøveflader blev forsynet med vingemærker, og var dermed individuelt genkendelige. Dette har givet meget ny og spændende viden om f.eks. udskiftningen i bestanden, sammentilstanden mellem magerne, troskab overfor territoriet og om territoriets udstrækning.

At bogen næsten udelukkende baserer sig på forfatterens egne undersøgelser, kan opfattes både som en styrke og en svaghed. De særdeles grundige undersøgelser i de tre prøveflader har resulteret i mange nye og brugbare informationer; men i en bog af denne karakter havde i hvert fald anmelderen forventet at finde oplysninger om artens generelle forekomst og bestandsudvikling m.m. i Storbritannien og i det øvrige udbredelsesområde. Sådanne ting leder man forøvrigt efter, men forfatterens intention har været at fremlægge sine egne undersøgelsesresultater, og det er der kommet sine værdifulde bog ud af. Jeg kan varmt anbefale den til alle rovfuglevenner.

Hans Erik Jørgensen

Where to watch birds in Scotland

Mike Madders & Julia Welstead. 368 sider, 48 kort, 70 vignetter, hft. Christopher Helm, London, 1989. Pris £ 10,95.

Dette er det niende bind i serien *Where to watch birds*, der gennemgår fuglelokaliteter i Storbritannien. At man har valgt at vente til bind 9 med at omtale Skotland, er mig iøvrigt en gåde.

Fuglelokaliteterne er delt op i to grupper – de "vigtige" og de "mindre vigtige". Forfatterne har efter min mening haft lidt svært ved at finde ud af den rette gruppeplacering for en række lokaliteter. Et andet minus ved bogen er, at ikke alle "vigtige" lokaliteter er forsynet med kort over adgangsforhold o.s.v. En del af kortene virker ret ubehjælpssomme. På plussiden kan jeg til gengæld rose forfatterne for deres meget kritiske og realistiske omtale af sandsynligheden for at få forskellige arter at se på bestemte lokaliteter og tidspunkter.

Bogen er skrevet på et let forståeligt engelsk og indeholder udover de omtalte kort mange flotte vignetter. Prisen er rimelig og bogens størrelse gør, at den uden problemer kan passe i de fleste jakkelommer.

En god bog, som kan anbefales varmt.

Jeff Price

Die Dohle

Rolf Dwenger. 148 sider, 73 fotos og figurer, 10 tabeller, hft. Die Neue Brehm-Bücherei 588. A. Ziemsen Verlag, Wittenberg Lutherstadt, 1989. Pris DM 17.

Konrad Lorenz' fugl fristes man til at sige om Alliken. For over 60 år siden studerede etologiens "far" denne fascinerende fugl, dens temperament, læreevne og instinkter. Med sin fremstilling af Allikens sociale liv gjorde han den kendt og afholdt, vel helt op til i dag?

Dwengers monografi om Alliken rummer afsnit om systematik, udbredelse, kendetegn, mål og vægt, fældningsforløb og især adfærd. Derefter beskrives føde, ynglehabitater og bestandstætheder. Stor vægt lægges også på yngleperioden. Til sidst omtales bestandsudvikling, fjender, efterårs- og vinterliv, træk og ringmærkningsresultater samt beskyttelsesforanstaltninger. Ud over en fyldig litteraturliste findes også et stikordsregister.

Skorstensalliker yngler eller overnatter i skorstenene på vore boliger. Dwenger studerede disse Alliker, når de skulle ned til deres rede. Det var åbenbart forbundet med

visse problemer at "bevæge sig ned i dybet". Alliken har intet fast nedgangssted fra sin skorsten, men går omkring og tager tilløb fra flere steder. Tilsyneladende skal den overvinde en slags "stress". Dwenger forsøger ikke at give nogen forklaring på denne adfærd.

Ungerne i skorstenens dyb ændrer gradvis fødevaner. Deres føde består de første dage af insektlarver, fluer, biller, edderkopper – og hår! Vegetabilsk indslag er fundet fra 2. dag i form af brød. Fra 15. dag fik ungerne også serveret kødstumper og nudler!

Dwenger skriver med flittig brug af andres undersøgelser. Hans form er den letlæst fortællende og refererende. Kun sjældent analyserer han egne og andres iagttagelser mere dybtgående. Man overlades ofte til sin egen fantasi eller baggrundsviden. Og det behøver vel ikke kun at være noget negativt? Bogen kan således anbefales. Den rummer mange – igangsættende og inspirerende – data om en fugl, vi alle holder af at iagttage.

Jon Bjørn Andersen

Where to find birds in Australia

John Bransbury. 539 sider, talrige lokalitetskort, 16 sider farvefotos. Hutchinson, 1987. Pris AUD 35.

Dette er en meget anvendelig og handy håndbog, der forsøger at dække de bedste fugleområder i et kæmpestort landområde. Og ikke kun forsøger, for det lykkes over al forventning – bogen indeholder utroligt mange informationer og talrige (håndtegnede) kort, der hjælper den gæstende ornitolog med at få størst muligt udbytte af en fugleferie i kontinentet.

Efter en kort indledning kommer hele 495 sider om, hvor man finder fuglene. Med 8 kapitler, et for hver af de 8 stater, når Bransburys bog omkring i hele kontinentet. Hvert kapitel starter med en adresseliste over fugleklubber og nationalparkkontorer i den pågældende stat. Herefter følger en beskrivelse af adgangen til fuglelokaliteterne, hvor forf. som regel tager udgangspunkt i de pågældende staters hovedsteder. Anvisningerne er gode, og det er ofte muligt at finde de mere fåtallige arter ved at følge de detaljerede beskrivelser af veje og stier. Jeg brugte selv bogen under en 4 måneders tur i det østlige og midterste Australien, og fandt kun få fejl. Det skyldes nok, at Bransbury selv har besøgt de beskrevne steder og taget noter på stedet.

Sproget er let forståeligt og dejlig positivt, så man fornemmer forfatterens glæde ved fuglene og naturområderne. Og her er endelig en guide, hvor der er levnet plads til interessante oplysninger om pattedyr, vegetation, lokalhistorie m.m. Bogen er krydret med en række flotte farvefotos, der stimulerer interessen – så det ender med at blive pengepungen, der sætter begrænsningerne på fugleturen til Australien.

Som man vil forstå, kan jeg kun anbefale bogen til alle, der tager sig råd til at besøge Australien; den gør livet meget lettere i det fantastiske og varme kontinent.

Lars Dinesen

Bird flight performance

C. J. Pennycuick. A practical calculation manual. 153 sider, 47 figurer, indb. Oxford University Press 1989. Pris £ 25.

Colin Pennycuick har i over tyve år været en frontfigur i studiet af fuglenes flyvning. Arbejdet har dels omfattet tillem্পning af aerodynamisk teori, dels praktiske målinger på levende fugle i vindtunneler. Men Pennycuick har også udviklet måleudstyr til brug i felten, og han har med svæveplan fulgt termikflyvende gribbe over Østafrikas savanne.

Omkring 1975 havde han i det store og hele færdigudviklet en model, baseret på klassisk aerodynamik, der tillod beregninger af flyvehastighed, energiforbrug og andre størrelser af interesse, alene ud fra simple målinger af fuglenes masse, vingespans og -areal. Hvor god en sådan model er, må afgøres ved at sammenholde dens forudsigelser med empiriske data, og Pennycuick havde derfor set frem til, at andre ville bruge hans teori, f.eks. ved studiet af fuglenes træk. Det er imidlertid ikke sket i den udstrækning, han havde håbet, og i flere tilfælde er teorien åbenbart brugt forkert. Biologer har det ofte svært med tal og formler.

Det er i konsekvens af denne utilfredsstillende tilstand, at den her omtalte bog er blevet til. Her sammenfattes og forklares teorien i et alment tilgængeligt sprog, og dens begrænsninger understreges. Dertil kommer et par BASIC-programmer, som uden videre skulle køre på IBM-kompatible PC'er. Programmerne findes ikke blot gengivet i bogen, de medfølger også på diskette, så alt er bekvemt lagt tilrette for brugeren. Det fungerer da også udmærket. Har man interesse i en bestemt art, kan man indlæse data på den og se, hvad Pennycuick's teori siger om dens præstationer i luften, i hvert fald så længe det gælder aktiv flyvning ved normale hastigheder eller glideflugt. Men man kan også eksperimentere med hypotetiske fugle, eller med eksisterende fugle i hypotetiske situationer. Det kan være både underholdende og lærerigt at se f.eks. hvordan en Solsort vil klare sig som termikflyver.

Pennycuick's teori giver hverken en detaljeret eller fuldstændig beskrivelse, dertil er aerodynamik for kompliceret et felt. Et kapitel i bogen skitserer teoriens sammenhæng med virkeligheden, stadigvæk i halvpopulær form, så alle kan være med. Et andet sted gives praktiske anvisninger på at måle vingespans og -areal, hvilket er nyttigt, da sådanne mål sjældent publiceres (og ikke kan skaffes fra skindlagte fugle). Når alt dette skal rummes inden for godt 100 sider, må det nødvendigvis blive kortfattet. Men referencelisten giver et udmærket udgangspunkt for den læser, der ønsker at arbejde videre med emnet.

Flyveevnen præger alle sider af fuglenes biologi, og en grundlæggende forståelse af de mekaniske og fysiologiske principper bag flyvningen burde være nyttigt for enhver ornitolog. En sådan forståelse kan nu erhverves let og underholdende gennem denne bog og dens programmer. Den bør få en vid udbredelse.

Kaj Kamp

Også modtaget:**Steltlopers in de Oosterschelde**

P. L. Meininger & N. D. van Swelm. Biometric and ringing on waders in the Oosterschelde, SW-Netherlands, springs 1984 and 1985. 104 sider, talrige diagrammer og s/h-fotos, hft. Stichting Ornithologisch Station Voorne, Middelburg/Oostvoorne, 1990. Pris FL 25 hos ovenstående udgiver.

Rapporten summerer resultaterne af studier af vadefugle i et hollandsk laguneområde før inddigging, og omhandler områdets funktion som rasteplass samt bestandsomsætning, fædning og geografisk oprindelse af talrige vadefuglearter i området.

Naturguide Madeira**Naturguide Kreta**

af Finn Sørensen

Naturguide Vestjylland

af Harry Hjortaa & Leif Schack-Nielsen

Naturguide Grønland

af Jon Feilberg

Samtlige bind: 64 sider, 100 farvefotos, tegninger og turkort, hft. Komma & Clausen 1990. Pris kr. 78.

En ny serie af meget små rejsehåndbøger, der lægger vægt på "naturseværdigheder": geologi, botanik og zoologi. De udgør således et supplement til gængse håndbøger, som primært medtager kulturseværdigheder.

Dyrespor

Preben Bang & Preben Dahlstrøm. 243 sider, talrige tegninger og fotos i s/h og farve, indb. G.E.C. Gads forlag 1989. Pris kr. 198.

En gennemrevideret og forbedret udgave af den gamle klassiker om bestemmelse af dyrene efter fodaftryk, gylp, ædespor etc.

Conservation management of the White Stork: An international opportunity

P. Goriup & H. Schultz. 35 sider, hft. ICBP study report no. 37. ICBP, 1990.

The conservation of the birds of Gola Forest, Sierra Leone

G. Allport, M. Ausden, P. V. Hayman, P. Robertson & P. Wood. 104 sider, enkelte tegninger, kort og s/h-fotos, hft. ICBP study report no. 38. ICBP, 1989.

An avifaunal survey of Tai National Park, Ivory Coast

M. E. Gartshore. 67 sider, enkelte figurer og s/h-fotos, hft. ICBP study report no. 39. ICBP, 1989.

Alle rapporter i serien *ICBP study reports* kan bestilles hos ICBP, 32 Cambridge Road, Girton, Cambridge, England CB3 0PJ. Pris £ 5.